

LIETUVOS MIGRACIJOS POLITIKOS KRYPTIŲ ĮGYVENDINIMO IR MIGRACIJOS PROCESŲ STEBĖSENOS 2022 M. ATASKAITA

Vadovaudamosi Lietuvos migracijos politikos gairėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“, (toliau – Gairės) ministerijos ir kitos atsakingos institucijos bei įstaigos pagal kompetenciją pateikė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai (toliau – VRM) informaciją apie 2022 m. vykdytas priemones ir atliktus darbus įgyvendinant Gairėse numatytas migracijos politikos kryptis¹.

VRM išanalizavo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM), Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos (toliau – URM), Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos statistikos departamento, Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba), Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinė darbo inspekcija), Migracijos departamento prie VRM (toliau – Migracijos departamentas), Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM (toliau – VSAT), Informatikos ir ryšių departamento prie VRM, Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro pateiktą informaciją ir teikia apibendrintą informaciją, išvadas ir pasiūlymus, informaciją apie atsakingų institucijų vykdytas priemones, įgyvendinant Gairėse numatytas migracijos politikos kryptis (1 priedas), taip pat informaciją apie esminius migracijos politikos pokyčius 2022 m. (2 priedas).

Išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2022 m. pradžioje **nuolatinių gyventojų skaičius Lietuvoje padidėjo 1,9 proc.**, arba 54 tūkst. gyventojų: 2023 m. pradžioje gyveno 2 860 000 asmenų (2021 m. – 2 806 000).

Dėl natūralios gyventojų kaitos (gimusių ir mirusių asmenų skaičiaus skirtumo) gyventojų skaičius sumažėjo 18 300, o dėl tarptautinės migracijos (neto) (imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumo) padidėjo 72 372.

Jau kelerius metus iš eilės nuolat **daugėja Lietuvoje gyvenančių užsieniečių**, 2018 m. gyveno 87 267, 2022 m. – 100 187, o 2023 m. pradžioje – 189 411 (89,1 proc. daugiau nei 2022 m.). Užsieniečiai, gyvenantys Lietuvoje 2023 m. pradžioje, sudarė 6,62 proc. bendros gyventojų skaičiaus dalies (2022 m. – 3,57 proc.).

Iš visų Lietuvoje gyvenančių užsieniečių tik 7 091 – Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių pilietis (Latvijos Respublikos – 1 333, Vokietijos – 1 031, Lenkijos Respublikos – 824). Tarp kitų Europos valstybių piliečių, gyvenančių Lietuvoje, vyrauja Ukrainos – 94 891 (2021 m. – 31 757), Baltarusijos Respublikos – 48 804 (2021 m. – 31 026), Rusijos Federacijos – 15 706 (2021 m. – 13 303) piliečiai.

Dėl aktyvių institucijų veiksmų, kuriais įgyvendinami tarptautiniai įsipareigojimai, nuolat mažėja Lietuvoje gyvenančių asmenų be pilietybės skaičius (palyginti: 2022 m. – 2 380; 2021 m. – 2 499; 2020 m. – 2 683).

2022 m. iš Lietuvos Respublikos emigravo 23 021 nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas (išankstiniai duomenys), t. y. 2 184 asmenimis, arba 8,7 proc., mažiau nei prieš metus (2021 m. emigravo 25 205 asmenys).

1. Emigracijos ir grįžtamosios migracijos sritis

Į emigracijos mažinimą, grįžtamosios migracijos skatinimą ir ryšių su išvykusiais asmenimis palaikymą orientuotos 2022 m. priemonės:

- ✓ patvirtintos Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „**Globali Lietuva**“ 2022–2030 m. ir jų įgyvendinimo metinis veiksmų planas;

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 166 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimo Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“ pakeitimo“ Gairės buvo išdėstytos nauja redakcija; informaciją atsakingos institucijos pateikė pagal Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2020 m. rugpjūčio 17 d. įsakymu IV-797 „Dėl Migracijos procesų stebėsenos kriterijų sąrašo patvirtinimo“ patvirtintus kriterijus.

- ✓ įgyvendinamos **Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategijos** 2020–2022 metų tarpinstitucinio veiklos plano priemonės;
- ✓ įgyvendinamos Lietuvos piliečių, lietuvių kilmės asmenų ir jų šeimos narių, gyvenančių humanitarinės krizės ištiktose šalyse, atsidūrusių ekstremaliose situacijose ir karinio konflikto apimtose teritorijose, **perkėlimo į Lietuvą ir paramos jų integracijai veikos** (tėstas asmenų perkėlimo į Lietuvos Respubliką iš Venesuelos Bolivarų Respublikos ir pradėtas perkėlimo iš Ukrainos procesas);
- ✓ **organizuotos bendradarbiavimo su užsienio lietuvių profesionalais veiklos**, pristatant verslo galimybes Lietuvoje;
- ✓ įgyvendintas **užsienio lietuvių jaunimo stažuočių** Lietuvos įmonėse rėmimo modelis;
- ✓ **plėtojama Migracijos informacijos centro** (toliau – MIC), skirta teikti informaciją ir konsultacinę pagalbą visais su grįžimu į Lietuvą ir gyvenimu Lietuvoje susijusiais klausimais, veikla;
- ✓ tęsiamas užsienio lietuvių **lituanistinio švietimo rėmimo ir skatinimo programos** įgyvendinimas, teikiama valstybės parama lituanistinėms studijoms ar lietuvių kalbos ir kultūros kursams Lietuvos aukštosiose mokyklose, tęsiamos formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigų užsienyje lituanistinio švietimo veiklos;
- ✓ įgyvendinant **Skaitmeninių išteklių sukūrimo ir adaptavimo projektą** (užsienio lietuviškų mokyklų mokiniams pradiniam ir pagrindiniam ugdymui), sukurtos skaitmeninės mokymo priemonės pagal Lituanistinio švietimo integruotą programą 2–10 klasėms;
- ✓ **sukurta pasiekimų įvertinimo sistema** pagal Lituanistinio švietimo integruotą programą;
- ✓ sudarytos sąlygos **lituanistinių mokyklų mokytojams užsienyje įgyti reikiamą kvalifikaciją** ir ją tobulinti, Lietuvoje veikianti mokytojų veiklos vertinimo sistema pritaikoma lituanistinių mokyklų mokytojų poreikiams.

Baigus galioti „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2012–2020 metų programai, 2021 m. gruodžio 27 d. buvo **patvirtintos Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ 2022–2030 m.**, o 2022 m. rugpjūčio 11 d. – Strateginių gairių „Globali Lietuva“ įgyvendinimo veiksmų planas. Šie strateginiai dokumentai užtikrina „Globalios Lietuvos“ programos tęstinumą, o tai leidžia ir toliau stiprinti ir plėsti valstybės ir diasporos ryšį, dialogą bei partnerystę, skatinti lietuviybės užsienyje puoselėjimą, aktyvesnį diasporos įsitraukimą kuriant gerovę ir saugumą Lietuvoje bei grįžimą į Lietuvą.

Migracijos procesams sėkmingai valdyti tikslinga didelį dėmesį **skirti komunikacijai, siekiant kuo daugiau informuoti užsienyje gyvenančius lietuvius apie realią situaciją Lietuvos darbo rinkoje ir visuomenėje, negrįstą mitais ar neaktualia informacija.** Daugiau dėmesio skirti kiekvienoje šalyje gyvenančios diasporos specifikai, išskiriant aukštos kvalifikacijos specialistų atranką ir galimybes Lietuvoje. Efektyvinti komunikaciją, tikslinei grupei pateikiant ją aktualią, supaprastintą ir lakonišką. Svarstyti komunikacijos tarp institucijų ir iniciatyvų šioje srityje Lietuvoje efektyvinimo galimybes, siekiant dalintis informacija, didinti bendradarbiavimą ir nedubliuoti funkcijų ar veiklų.

2022 m. buvo nuosekliai **įgyvendinamos tęstinės priemonės**, kuriomis siekiama užtikrinti ryšius su užsienio lietuviams ekonomikos, švietimo, kultūros ir kitose srityse, skatinant grįžti ir mažinant išvykimo paskatas.

Pažymėtina **MIC veiklos** svarba, tiekiant aktualią, visapusę ir tikslią informaciją, padedančią lengviau apsispręsti ketinantiems atvykti ar grįžti ir gyventi Lietuvoje. Ankstesnių MIC veiklos metų patirtis parodė, kad aktualios ir išsamios informacijos apie migrantų grįžimą ir (re)integraciją į Lietuvos visuomenę poreikis yra didelis ir jis vis auga. Jei per 2021 m. MIC suteikė 11 929 konsultacijas, tai 2022 m. jau 14 449. Informaciją interneto svetainėje www.renkuosilietuva.lt rado 984 345 asmenys. Nuo 2023 m. sausio 1 d. MIC „Renkuosi Lietuvą“

perėjo Užsienio reikalų ministerijos žinion, todėl veiklos apimtis susiaurėja ir apims tik diasporos klausimus, nors taip pat išlieka didelis konsultacijų užsieniečiams teikimo poreikis.

Pastebėta, kad tarp lietuvių užsienyje vis dar daug netikrumo dėl Lietuvos darbo rinkos, nerandami patikimi informacijos šaltiniai arba rasta informacija pateikiama sudėtingais terminais. 2022 m. buvo sėkmingai tęsiamas Užimtumo tarnybos **grįžamosios migracijos skatinimo projektas „Gal į Lietuvą?“**, skirtas emigravusiems šalies gyventojams, svarstantiems sugrįžti dirbti ir gyventi Lietuvoje, skleisti informaciją užsienyje gyvenantiems lietuviams apie Lietuvos darbo rinką, darbdavius ir jų lūkesčius. Šis projektas vykdomas kaip viena iš Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategijos 2020–2022 metų tarpinstitucinio veiklos plano priemonių.

Nepaisant nestabilios geopolitinės situacijos regione, 2022 m. iš Lietuvos **emigravusių nuolatinių gyventojų skaičius sumažėjo 8,7 proc.**, lyginant su 2021 m. (2022 m. – 23 021, 2021 m. – 25 205). Tačiau tuo pačiu ganėtinai stipriai sumažėjo ir grįžusių į Lietuvos Respubliką piliečių skaičius – net 39,6 proc. (2022 m. grįžo gyventi 14 325, 2021 m. – 23 712). Tikėtina, kad tokiam grįžtančiųjų skaičiaus mažėjimui didelę įtaką turėjo nestabili saugumo situacija bei Lietuvos ekonominiai ir finansiniai rodikliai (didelė infliacija, staigus kainų kilimas energetikos ir kituose sektoriuose).

Į Lietuvos aukštąsias mokyklas studijuoti atvykstantiems užsienio lietuviams yra sudaromos sąlygos sėkmingai konkuruoti su visais stojančiaisiais Lietuvoje. Bendrajame ugdyje palaikomas **glaudus ryšys su užsienio lietuviams per lituanistinio švietimo rėmimo ir skatinimo programas**. Lituanistinis švietimas – viena iš svarbiausių priemonių, padedančių išlaikyti lietuvių kalbos, istorijos, kultūros, tautosakos žinias ir kitas lietuviškumo apraiškas užsienyje gyvenančioms lietuvių bendruomenėms. Siekiant plėtoti ryšius su išeivija bei skatinti tautiečių grįžimą, tikslinga skatinti jų įsitraukimą į įgyvendinamas kultūrines, verslo, mokslo programas, plėsti lituanistinį švietimą, skleisti aktualią, visapusę ir tikslią informaciją apie procesus Lietuvoje.

2. Imigracijos sritis

2022 m. imigracijos srityje reikšmingiausios buvo šios priemonės:

- ✓ **imigracijos procedūrų tobulinimas ir liberalizavimas** priimant Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimus (procedūrų pagreitinimas², supaprastintos leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo sąlygos aukštos profesinės kvalifikacijos užsieniečiams, darbo, šeimos susijungimo pagrindais, taip pat startuolių steigėjams), į nacionalinę teisę perkelta naujos redakcijos ES Mėlynosios kortelės direktyva;
- ✓ siekiant užtikrinti 2020 m. prasidėjusio **verslo perkėlimo iš Baltarusijos Respublikos** proceso tęstinumą, įvedus nepaprastąją padėtį ir apribojus vizų išdavimą Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos piliečiams, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu buvo palengvintos atvykimo sąlygos užsieniečiams, atvykstantiems dirbti į Lietuvą iš Baltarusijos Respublikoje įsteigtų ir veiklą į Lietuvą perkėlusių įmonių pagal Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos sudarytus sąrašus;
- ✓ įteisintas interesų Lietuvoje turinčio **užsieniečio kodas** (toliau – ILTU kodas).

Imigracijos procesas Lietuvos ekonominiame gyvenime yra labai svarbus, į Lietuvą dirbti atvykstantys užsieniečiai padeda spręsti trūkstamos darbo jėgos problemas. Atsižvelgiant į Lietuvos demografinę situaciją, imigracijos priemonės prisideda prie ekonomikos augimo ir darbo jėgos trūkumo mažinimo, **tačiau kartu būtina užtikrinti efektyvų imigracijos procesų stebėsenos ir kontrolės mechanizmą, užkertant kelią piktnaudžiavimui imigracijos sistema.**

2022 m. vasario 24 d. prasidėjęs karas Ukrainoje lėmė ryškų į Lietuvą imigravusių užsieniečių skaičiaus augimą. 2021 m. į Lietuvą imigravusių užsieniečių skaičius dėl COVID-19 sukeltos pandemijos įvestų judėjimo apribojimų buvo sumažėjęs, tačiau 2022 m. į Lietuvą

² Pakeitimai įsigaliojo 2023 m. sausio 1 d.

imigravusių užsieniečių skaičius išaugo ir lyginant su 2020 m. skaičiais (2022 m. į Lietuvą imigravo 81 041 užsienietis, 2021 m. – 21 146 užsieniečiai, o 2020 m. – 22 292 užsieniečiai).

2022 m. užsieniečiams buvo išduotas 117 091 leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas laikinai gyventi), kai 2021 m. buvo išduotas 51 821 leidimas laikinai gyventi, o 2020 m. – 40 552. Pagrindine užsieniečių, atvykstančių į Lietuvą, grupe išliko užsieniečiai, turintys leidimus laikinai gyventi darbo pagrindu (2022 m. – 49 049, 2021 m. – 39 094 leidimai laikinai gyventi darbo pagrindu). Dar 2020 m. prasidėję verslo perkėlimo iš Baltarusijos Respublikos procesai antrus metus iš eilės lėmė didelį išduotų leidimų laikinai gyventi užsieniečiams, ketinantiems dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą, skaičiaus augimą, šiuo pagrindu 2022 m. buvo išduoti 4 145 leidimai laikinai gyventi (Mėlynosios kortelės) (190,5 proc. daugiau, lyginant su 2021 m. (1 427)). Į darbo rinką taip pat įsiliejo didžioji dalis Lietuvos Respublikoje laikinąją apsaugą gavusių darbingo amžiaus Ukrainos piliečių (2022 m. buvo išduota 64 217 leidimų laikinai gyventi laikinosios apsaugos pagrindu Ukrainos piliečiams³).

Nors 2022 m. kvota, taikoma užsieniečiams, kurie atvyksta į Lietuvos Respubliką dirbti pagal profesiją, įtrauktą į profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis, paslaugų sektoriui buvo padidinta, tačiau kaip ir 2021 m., kvota paslaugų sektoriuje buvo išnaudota. 2022 m., skirtingai nuo 2021 m., Užimtumo tarnybos išduotų leidimų dirbti ir priimtų sprendimų dėl užsieniečio darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams skaičiai lyginant su 2021 m. sumažėjo. Tai lėmė tai, jog kvota 2022 m. buvo išnaudota tik 2022 m. rugpjūčio 26 d., kai 2021 m. – 2021 m. gegužės 20 d.

2022 m. dėl karo Ukrainoje užsidarė 3 tikslinės „Startup Visa Lithuania“ programos rinkos – Ukrainos, Rusijos ir Baltarusijos. Rusijos piliečių paraiškos nėra priimanamos, kaip ir Lietuvoje galiojančio leidimo laikinai gyventi ar ilgalaikės vizos neturinčių Baltarusijos piliečių paraiškos. Todėl gaunamų paraiškų ir įkurtų įmonių skaičius nežymiai sumažėjo, sumažėjo ir vieša komunikacija apie „Startup Visa Lithuania“ programą.

Darbo imigracija daugiausiai susitelkusi keliose ūkio šakose – dauguma darbuotojų iš trečiųjų šalių įdarbinami paslaugų, pramonės ir statybos sektoriuose. Pažymėtina, kad, Lietuvoje daugėjant dirbančių užsieniečių, didėja užsieniečių išnaudojimo ir prekybos žmonėmis rizika, todėl būtina ir toliau stiprinti užsieniečių teisėto buvimo ir darbo Lietuvos Respublikoje kontrolę ir šalinti piktnaudžiavimo galimybes.

Dėl didėjančio atvykstančių ir Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičiaus atitinkamai auga imigracinių procedūrų apkrova bei kontrolės poreikis, todėl, siekiant spartinti šias procedūras, **būtina plėtoti informacines sistemas ir užtikrinti jų tarpusavio sąveikumą.** Informacinės sistemos ir toliau turėtų būti tobulinamos, sudarant galimybes automatizuoti kontrolės funkcijas, kai tai įmanoma, ir taip išvengiant didesnių žmoniškųjų išteklių poreikių. Mažinant administracinę naštą darbdaviams, siekiant optimizuoti dokumentų pateikimo procesą bei užtikrinti procedūrų skaidrumą, tikslinga sudaryti technines galimybes dokumentus dėl trečiųjų šalių piliečių įdarbinimo teikti tik elektroniniu būdu (per Užimtumo tarnybos informacinę sistemą).

Ateityje būtina stebėti 2022 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojusį Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimų, numatančių leidimų laikinai gyventi darbo pagrindu išdavimo sąlygų liberalizavimą, poveikį ir tendencijas (šiuo metu vertinti poveikį dar anksti, kadangi nuostatos galioja tik pusę metų).

3. Prieglobsčio (tarptautinės apsaugos) sritis

2022 m. prieglobsčio srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ **teisinio reguliavimo pokyčiai** dėl priimtų sprendimų nesuteikti prieglobsčio apskundimo tvarkos paskelbtos ekstremalios situacijos masinio užsieniečių antplūdžio metu, teisės dirbti arba imtis savarankiškos užimtumo veiklos, darbo užmokesčio ir kitų su darbo santykiais

³ Pagal ES Tarybos 2022 m. kovo 4 d. įgyvendinimo sprendimą (ES) 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D0382>

susijusių išmokų mokėjimo grynaisiais pinigais, įrašų užsieniečio registracijos pažymėjime ir kt.;

- ✓ dėl neteisėtos migracijos krizės išaugusio skaičiaus prieglobsčio prašytojų **priėmimo sąlygų gerinimas**, pagrindinių jų teisių užtikrinimas, humanitarinės ir kitos pagalbos teikimas;
- ✓ teisinio reglamentavimo, susijusio su **laikinosios apsaugos** Lietuvos Respublikoje užsieniečiams suteikimu, palankesnių priėmimo, gyvenimo, darbo sąlygų, socialinių paslaugų gavimo sudarymu, skaitmeninio leidimo laikinai gyventi Lietuvoje išdavimu nuo karo bėgantiems ukrainiečiams, nustatymas;
- ✓ **priėmimo pajėgumų didinimas**, registracijos ir priėmimo centrų įsteigimas, apgyvendinimo vietų infrastruktūros sudarymas nuo Rusijos sukulto karo bėgantiems asmenims iš Ukrainos;
- ✓ aktyvus **bendradarbiavimas su savivaldybėmis**, nevyriausybėmis organizacijomis sprendžiant nuo karo bėgančių ukrainiečių priėmimo ir aprūpinimo klausimus;
- ✓ **solidarumo priemonių įgyvendinimas**, perkeliant iš kitų šalių asmenis, kuriems reikia prieglobsčio;
- ✓ atstovavimas nacionaliniams interesams svarstant **Migracijos ir prieglobsčio pakto** teisės aktų projektus;
- ✓ ES finansuojamų projektinių veiklų įgyvendinimas, gerinant priėmimo sąlygas ir paslaugų teikimą, **tobulinant duomenų ir analizės sistemas**;
- ✓ **agentūros migrantų priėmimo sąlygoms užtikrinti** steigimo koncepcijos vystymas.

2022 m. tebesitęsiant nedemokratinio Baltarusijos Respublikos režimo sukeltai migracijos krizei, **buvo tobulinamas teisinis reglamentavimas** dėl neteisėtai valstybės sieną kirtusių migrantų ir prieglobsčio prašytojų. 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojusiais įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimais buvo patobulintos prieglobsčio nagrinėjimo ir migrantų apgyvendinimo procedūros ekstremaliosios situacijos laikotarpiu, aiškiau išdėstytos jų teisės, bendradarbiavimas su nevyriausybėmis organizacijomis, humanitarinės pagalbos teikimas ir kt. Įstatymo pataisomis atskirtos prieglobsčio prašytojų ir neteisėtų migrantų, t. y. užsieniečių, kuriems prieglobstis nesuteiktas arba jie prieglobsčio neprašo, procedūros.

Nors 2022 m., palyginti su 2021 m. statistika, **prieglobsčio prašytojų srautas sumažėjo** (2022 m. prieglobsčio prašymus pateikė 1 051 asmuo, 2021 m. – 4 259), turėjo būti nuolat gerinamos migrantų priėmimo sąlygos, užtikrinama tinkamų apgyvendinimo patalpų infrastruktūra, laikinojo apgyvendinimo vietose organizuotas užimtumas, teikiama psichologinė ir humanitarinė pagalba, teikiamos vertimo ir teisinės paslaugos ir kt.

Pažymėtina tai, kad dėl Baltarusijos režimo vykdomų represijų, 2022 m. padaugėjo Baltarusijos piliečių prašymų suteikti prieglobstį (2022 m. gauta 416 prašymų suteikti prieglobstį, 2021 m. – 260). Šiandien jau galima atsakyti ir į klausimą – **ar Lietuva visiems iš Baltarusijos neteisėtai atvykusiems migrantams turėjo suteikti prieglobstį?** Migracijos departamentas, išnagrinėjęs 2022 m. neteisėtai Lietuvos Respublikos valstybės sieną su Baltarusijos Respublika kirtusių užsieniečių prieglobsčio prašymus, prieglobstį suteikė tik **141 migrantui**.

2022 m. Lietuva susidūrė su dar neregėtu iššūkiu – užtikrinti tinkamas priėmimo ir gyvenimo sąlygas nuo Rusijos sukulto karo bėgantiems asmenims iš Ukrainos (2022 m. užregistruota daugiau nei 72 tūkst.). **Rusijos sukeltas karas Ukrainoje** – vienas iš svarbiausių 2022 m. įvykių, kuris turėjo ir tebeturi tiesioginę įtaką migracijai – tai beprecedentė migracija, kai dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą milijonai ukrainiečių karo akivaizdoje turėjo palikti namus.

2022 m. pabaigoje **Lietuvoje buvo registruota beveik 1,5 tūkst. be tėvų priežiūros iš Ukrainos atvykusių nepilnamečių**, dalis atvyko be artimųjų ar pažįstamų palydos, taip pat dalis buvo perkelta iš Ukrainos globos namų. Buvo imtasi priemonių, siekiant apsaugoti iš Ukrainos į Lietuvą atvykusius be tėvų globos likusius vaikus nuo prekybos vaikais grėsmės. Gavus oficialų Ukrainos pranešimą, kad vaikams yra saugu grįžti į Ukrainą, organizuojamas iš Ukrainos į Lietuvą atvykusių be tėvų globos likusių vaikų grąžinimas į Ukrainą.

Reaguojant į iš Ukrainos į Lietuvą atvykstančius srautus, per itin trumpą laiką valstybėje buvo **įsteigti 7 registracijos centrai. Vyko intensyvus darbas, susijęs su užregistruotų asmenų duomenų apdorojimu**, – atlikti reikiami atnaujinimai MIGRIS sistemoje, sudarytos galimybės kaupti duomenis apie atvykusius asmenis, kad visos institucijos galėtų operatyviai naudoti duomenis ir organizuoti paslaugas ukrainiečiams, sukurtos sąsajos su Valstybės duomenų agentūros bei kitų institucijų sistemomis. ES ir Lietuvos nacionaliniu lygiu parengti nenumatytų atvejų planavimo dokumentai.

Pastarųjų metų sąlygoti iššūkiai, susiję su užsieniečių priėmimo ir apgyvendinimo sąlygų užtikrinimu, paskatino peržiūrėti ir **parengti naujos migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemos modulį**, kuris leistų operatyviai reaguoti į besikeičiančius migrantų srautus – parengta Migrantų priėmimo ir apgyvendinimo pertvarkos koncepcija.

2022 m. ir toliau buvo **įgyvendinamos solidarumo priemonės**, perkelti iš kitų šalių asmenis, kuriems reikia prieglobsčio – vykdam Vyrtausybės 2015 m. birželio 22 d. nutarimo Nr. 628 „Dėl užsieniečių perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją“ nuostatas, į Lietuvą iš Maltos perkelti du užsieniečiai; vykdam Vyrtausybės 2021 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 682 „Dėl Afganistano Islamo Respublikos piliečių perkėlimo į Lietuvos Respubliką ir apgyvendinimo Lietuvos Respublikoje“ nuostatas, 2022 m. į Lietuvos Respubliką iš Kosovo Respublikos perkelta 20 afganistaniečių, dirbusių su Lietuvos kariuomene (iki 2022 m. rugsėjo 7 d. visiems suteiktas pabėgėlio statusas Lietuvos Respublikoje).

Įgyvendinant **ES Teisingumo Teismo sprendimą**, parengti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai, kuriais panaikinamos ES teisei prieštaraujančiomis pripažintos nuostatos –įstatymo pakeitimais sudaroma galimybė užsieniečiams pateikti prašymus suteikti prieglobstį, neatsižvelgiant į tai, ar jis į Lietuvą atvyko teisėtai ar neteisėtai, taip pat panaikinama nuostata, kad prieglobsčio prašytojas gali būti sulaikytas, jeigu jis į Lietuvos teritoriją atvyko neteisėtai kirsdamas valstybės sieną.

Siekiant, kad ES kuriama prieglobsčio ir migracijos valdymo sistema būtų atspari piktnaudžiavimui ir turėtų teises ir operatyvines priemones veiksmingam atsakui į nūdienos geopolitinius iššūkius, buvo **inicijuoti ES teisės aktų pakeitimai**. Lietuvos atstovai taip pat aktyviai dalyvavo ES lygiu svarstant Migracijos ir prieglobsčio paketą.

4. Užsieniečių integracijos sritis

2022 m. integracijos srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinės sutelkties plėtros programos **pažangos priemonės „Plėtoti užsieniečių integracijos sistemą“ aprašas**;
- ✓ didelis dėmesys skirtas palankių **priėmimo sąlygų Lietuvoje sudarymui** dėl nuo Rusijos pradėto karo bėgantiems **Ukrainos piliečiams** – užtikrintas būtiniausių informavimo, socialinių paslaugų, psichologinių, teisinių konsultacijų teikimas, palankių apgyvendinimo, įsitraukimo į darbo rinką, ugdymo, lietuvių ir anglų kalbų mokymo sąlygų sudarymas;
- ✓ užsieniečių integracijos centruose (Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje) **teiktos kompleksinės** paslaugos trečiųjų šalių piliečiams, **taip pat ir dėl karo Ukrainoje atvykusiems asmenims**;
- ✓ **gerintas informacijos prieinamumas** ir plėtra migracijos ir integracijos informacinėje platformoje www.mipas.lt, informacija migracijos, prieglobsčio, užsieniečių integracijos ir grąžinimo klausimais teikiama lietuvių, rusų ir anglų kalbomis;
- ✓ paslaugų teikimą užsieniečiams toliau vystė: Raudonojo Kryžiaus draugija ir Vilniaus arkivyskupijos Caritas; „International House Vilnius“; TMO Vilniaus biuras;

- ✓ įgyvendintas **Savivaldybių kompetencijų didinimo projektas**, stiprinant integracijos paslaugų trečiųjų šalių piliečiams teikimą Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių m., Jonavos ir Akmenės r. savivaldybėse;
- ✓ įgyvendinti 3 bendruomeninių iniciatyvų projektai, kurių tikslas yra skatinti trečiųjų šalių piliečių integraciją per bendruomenines iniciatyvas, **ypatingą dėmesį skiriant moterų ir jaunimo įtraukimui į veiklas.**

Didėjant užsieniečių skaičiui Lietuvoje, efektyviai veikianti integracijos sistema tampa vis svarbesnė. Lietuvoje **vis dar jaučiamas tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumas, nėra efektyvios integracijos stebėsenos ir vertinimo sistemos**, teikiamos paslaugos neatliepia visų Lietuvoje esančių trečiųjų šalių piliečių paslaugų poreikio, nepakankamai įsitraukusios savivaldybės, trūksta informavimo ir konsultavimo paslaugų naujai į savivaldybę atvykusiems trečiųjų šalių piliečiams, informacijos apie prieinamas paslaugas aktualiomis užsienio kalbomis, taip pat prieinamumo prie vertimo paslaugų įvairiomis kalbomis (ypač sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas teikiančiose įstaigose, užimtumo ir migracijos skyriuose).

Nors migracijos krizės, karo Ukrainoje kontekste didelė dalis savivaldybių buvo įsitraukusios vietos lygiu sprendžiant užsieniečių priėmimo ir integracijos veiksmus, tačiau trūksta aiškiai apibrėžtų savivaldybių ir nacionalinio lygmens institucijų funkcijų užsieniečių integracijos srityje. Siekiant paskatinti **savivaldybių įsitraukimą** į integracijos procesus ir jų palaikymą, būtina plėtoti projektus, kuriais siekiama stiprinti savivaldybių atsakomybę ir kompetencijas, integruojant trečiųjų šalių piliečius jų teritorijose, stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, spręsti didesnio finansavimo klausimą.

Lietuvoje nėra paplitę **glaudūs užsieniečių ir bendruomenių ryšiai, tam turi įtakos** kultūrinis uždumas, ribotos finansinės galimybės dalyvauti socialinėje veikloje, potrauminės patirtys bei kt., kas pasireiškia užsieniečių izoliavimusi, atskirtimi nuo Lietuvos kultūrinio ir socialinio gyvenimo, menku atstovavimu socialinėse ir pilietinėse organizacijose. Pernai padidėjus imigracijos srautui, daug kur, ypač didžiuosiuose miestuose, susiduriama su užsieniečiais, kalbančiais tik rusų kalba, taip pat ir darbo vietose (ypač paslaugų sektoriuje). Glaudesni ryšiai su vietos bendruomene padėtų užsieniečiams geriau išmokti kalbą.

Užsieniečiai Lietuvoje susiduria su sunkumais gauti reikiamas integracijos priemones siekdami integruotis į darbo rinką, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemas, visuomenę, šalies kultūrą. 2022 m. Užimtumo tarnyboje **registruota 26,2 tūkst. darbo ieškančių trečiųjų šalių piliečių**. Reikėtų pažymėti, kad **nuo karos Ukrainoje pradžios Lietuvoje įsidarbino daugiau kaip 21 tūkst. nuo karo veiksmų pasitraukusių ukrainiečių**. Tačiau ir toliau išlieka **pagrindinės visų užsieniečių nedarbo priežastys**: nepakankamas kalbos mokėjimas, nepaklausios specialybės, užsienyje įgytų diplomų ir kvalifikacijų nepripažinimas Lietuvoje, informacijos ir paslaugų ieškant darbo prieinamumas, darbdavių nusistatymas ir stereotipai. Nors nuo karo bėgančių **ukrainiečių integracijos klausimų** sprendimą galima įvardyti kaip sėkmingą pagalbą (palengvintos įsidarbinimo sąlygos, aktyvi Užimtumo tarnybos veikla, verslo ir valstybinio sektoriaus partnerystė konsultuojant apie įsidarbinimo galimybes, aktyvus darbdavių įsitraukimas dalyvaujant darbo mugėse ir teikiant darbo pasiūlymus ukrainiečiams, aktyvus bendradarbiavimas su savivaldybėmis teikiant pagalbą ir atliepian ukrainiečių individualius poreikius), tačiau atsiskleidė ir pagrindiniai integracijos į Lietuvos darbo rinką trukdžiai: mažamečių vaikų ir senyvo amžiaus artimųjų priežiūra, sveikatos būklė ir ribotos galimybės dirbti lanksčiu darbo grafiku bei ateities planų neapibrėžtumas; didelė dalis ukrainiečių renkasi nekvalifikuotą darbą kaip laikiną pajamų šaltinį, tačiau tai nėra tvarus pasirinkimas, nes dažnu atveju aukštos kvalifikacijos specialistai nekvalifikuoto darbo ilgesnį laiką dirbti nepajėgia arba stings motyvacijos.

Lietuvai susidūrus su migracijos srautu iš trečiųjų šalių per Baltarusijos sieną labai aiškiai buvo identifikuota, kad **trūksta retų kalbų vertėjų. Kalbos barjeras** sukelia nemažai trukdžių užsieniečiams įsidarbinti, užtikrinti darbo sąlygų kokybę, derėtis dėl darbo laiko ir užmokesčio ir užkirsti kelią galimam išnaudojimui darbe, kartu – sąlygoja darbdavių nenorą įdarbinti šiuos asmenis. Vertėjų trūkumas sąlygoja ir sudėtingą migrantų registracijos procesą, paslaugų

pasiekiamumą (ypač – sveikatos ir psichikos sveikatos), ilgesnę prieglobsčio procedūrą, klaidas sistemoje.

Svarbus aspektas yra ir tai, kad nėra efektyviai užtikrinama **vaikų ir jaunimo integracija** į švietimo sistemą, kas sąlygoja jų tolimesnes perspektyvas darbo rinkoje. Vis dar tenka konstatuoti, kad **tebevyrauja trečiųjų šalių piliečių moterų atskirtis**: priklausomybė nuo sutuoktinio arba partnerio (tai riboja jų socialinę ir lingvistinę adaptaciją); sunkumai derinant šeimos gyvenimą ir integraciją į darbo rinką; religiniai, kultūriniai skirtumai; stereotipai dėl lyties ir etniškumo; smurtas artimoje aplinkoje; potrauminės psichologinės problemos, seksualinės prievartos padariniai, sveikatos problemos.

Pernai vykdant projektines veiklas (12 projektų, finansuojamų iš ES Pabėgėlių, migracijos ir integracijos fondo (toliau – PMIF), buvo gerinami trečiųjų šalių piliečių kalbos įgūdžiai ir kompetencijos; stiprinami trečiųjų šalių piliečių ir vietos bendruomenės santykiai; tobulinta integracijos, teisėtos migracijos srityje dirbančių specialistų kompetencija; skatinta tolerancija, taip pat vykdyta integracija per verslumą ir darbo rinką ir kt.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas **užsieniečiui patikimos ir suprantamos informacijos prieinamumui**. Tarp dažniausiai minimų poreikių yra išskiriami ne tik kalbos kursai, medicininė pagalba, tačiau ir teisinės konsultacijos, ypač konsultacijos migracijos statuso, įsidarbinimo, mokesčių klausimais; taip pat akcentuotinas informacijos apie darbo ar būsto paieškas klausimas, poreikis iš valstybės institucijų gauti daugiau informacijos rusų kalba.

5. Kovos su neteisėta migracija sritis

2022 m. kovos su neteisėta migracija srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ 2022 m. vasario 24 d. įvedus nepaprastąją padėtį buvo **sustiprinta valstybės sienos apsauga bei sugriežtintas užsieniečių vizų režimas**;
- ✓ **inicijuoti ES teisės aktų pakeitimai**, kuriais nustatomi ES išorės sienų apsaugos bendri standartai, stacionari infrastruktūra ir migracijos instrumentalizavimo, kaip reiškinių, apibrėžimas bei atsakas į jį;
- ✓ organizuotos Irako, Kongo, Kamerūno ir Togo diplomatinių atstovybių darbuotojų **identifikacinės misijos** Lietuvoje, kurių metu užsieniečiams išduoti grįžimo pažymėjimai;
- ✓ pagerintos grąžinamų asmenų priėmimo sąlygos: investuota į apgyvendinimo sąlygas, teiktos teisinės konsultacijos, vertimo paslaugos, kitokia pagalba bei organizuojamas užimtumas;
- ✓ **sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė**, padedanti Migracijos departamentui spręsti klausimus dėl užsieniečių kontrolės;
- ✓ vykdytas tarpinstitucinis bendradarbiavimas neteisėtos migracijos prevencijos ir užsieniečių kontrolės bei nelegalaus darbo ir neteisėto buvimo ar gyvenimo prevencijos ir kontrolės srityse;
- ✓ prie valstybės sienos su Baltarusijos Respublika **įrengtas fizinis barjeras**, papildomai atskiruose ruožuose įrengta koncertinės piramidės; tęsiamas **sienos stebėjimo priemonių diegimas**.

2022 m. vasario 24 d. dėl Rusijos veiksmų, **įvedus nepaprastąją padėtį visoje Lietuvoje, buvo sustiprinta valstybės sienos apsauga**. Nepaprastoji padėtis iki 2022 m. rugsėjo 15 d. galiojo visoje Lietuvos teritorijoje, o nuo 2022 m. rugsėjo 16 d. iki 2023 m. kovo 16 d. – tik pasienio ruože prie Lietuvos Respublikos valstybės sienos su Baltarusija ir su Rusijos Kaliningrado sritimi bei pasienio kontrolės punktuose, esančiuose ne pasienio ruožo teritorijoje. Nepaprastosios padėties metu Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nustatyta tvarka buvo pasitelkiama Lietuvos kariuomenė patruliuojant ir vykdant stebėjimo užduotis pasienio ruožuose. Taip pat pasitelkta tarptautinės bendruomenės pagalba žmogiškaisiais ir techniniais ištekliais (Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros (*Frontex*), Europolo, EUAA).

Nepaprastosios padėties metu tarp taikomų nepaprastųjų priemonių buvo:

- užsieniečių **vizų režimo sugriežtinimas**; sugriežtinus vizų režimą, sustabdytas Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos piliečių prašymų išduoti vizas priėmimas ir sprendimų dėl šių prašymų priėmimas Lietuvos Respublikos vizų tarnybose užsienyje, išskyrus atvejus, kai dėl vizų išdavimo tarpininkauja Užsienio reikalų ministerija;

- **valstybės sienos apsaugos sustiprinimas**; sustiprinama ES išorės sienos apsauga, taikant įstatymuose ir specialiuosiuose planuose nustatytas priemonės; asmenys, ketinantys kirsti ar kirtę ES išorės sieną tam nenustatytose vietose, į Lietuvos Respublikos teritoriją negali būti įleidžiami (ši nuostata netaikoma nuo karinės agresijos ir (ar) persekiojimo besitraukiantiems užsieniečiams); vadovaujantis šia nuostata, iki 2022 m. pabaigos į Lietuvą neįleista 11 211 užsieniečių.

Taip pat, atsižvelgiant į 2022 m. rugsėjo 19 d. Baltijos šalių ir Lenkijos regioninį sprendimą, nuo 2022 m. rugsėjo 19 d. **ribojamas Rusijos Federacijos piliečių vykimas per ES išorės sieną** – per ES išorės sieną į Lietuvos Respublikos teritoriją įleidžiami tik Vyriausybės nustatytus kriterijus atitinkantys Rusijos Federacijos piliečiai. Įsigaliojus tokiame teisiniame reglamentavimui, neįleistų Rusijos Federacijos piliečių skaičius 2022 m. rugsėjo mėnesį išaugo net kelis kartus, palyginti su ankstesniais mėnesiais (rugsėjo mėnesį neįleisti 139, rugsėjo mėnesį – 500 Rusijos piliečių).

Vidaus reikalų ministerija 2022 m. rugsėjo mėnesį parengė ir Europos Komisijai bei ES valstybėms narėms pateikė siūlymus **dėl ES lygmens teisinio reguliavimo keitimo** sienų apsaugos ir prieglobsčio srityse. Vidaus reikalų ministro suburta 14 bendraminčių ES valstybių narių grupė pasisakė už ES išorės sienų apsaugos stiprinimą ir tinkamo šiam tikslui ES finansavimo skyrimą. Europos Komisija jau pateikė teisėkūros pasiūlymus dėl Šengeno sienų kodekso keitimo, migracijos instrumentalizavimo bei atsako į jį, taip pat neteisėtame žmonių gabenime dalyvaujančių transporto vežėjų sankcionavimo.

Siekiant efektyviau kovoti su tarptautinėmis nusikalstamomis grupuotėmis, užsiimančiomis neteisėtų migrantų gabenimu iš trečiųjų šalių į Europą per Baltarusijos Respubliką, 2022 m. vasarį buvo sukurta Operatyvinė darbo grupė sąlyginiu pavadinimu „Srautas“ (angl. *Operational Taskforce Flow – FLOW*), koordinuojama Europolo. Į šios grupės sudėtį įtraukta Lietuva ir kitos bendradarbiaujančios šalys – Estija, Suomija, Latvija, Lenkija, Vokietija.

Prie valstybės sienos apie 530 km ruože **įrengtas fizinis barjeras**, papildomai atskiruose ruožuose įrengta koncertinos piramidė. Tai padidino valstybės sienos pažeidimų užkardymo galimybes bei pažeidėjų sulaikymą. Tačiau, didėjant neteisėtų migrantų srautui iš Baltarusijos, atitinkamai **pradėjo didėti fizinio barjero gadinimo atvejų** skaičius. 2022 m. nustatyti iš viso 467 tyčiniai fizinio barjero gadinimo atvejai. Toliau tęstas sienos stebėjimo priemonių diegimas – iki 2022 m. pabaigos **sienos stebėjimo sistemomis buvo stebima** (sudaryta galimybė stebėti) apie 94 proc. valstybės sienos su Baltarusija (apie 638 km). Likusiame apie 40 km ruože sienos stebėjimo sistemų įrengimo darbai bus baigti 2023 m.

Lietuva, patyrusi neregėtą nelegalių migrantų antplūdį iš Baltarusijos Respublikos, ėmėsi ryžtingų veiksmų **suvaldant neteisėtos migracijos krizę**, kuri parodė, kad neteisėtos migracijos prevencija ir kontrolė, neteisėtai esančių užsieniečių grąžinimas, bendradarbiavimas grąžinimo srityje, efektyvus išorės sienos stebėjimas ir apsauga išlieka pagrindiniais migracijos valdymo elementais. Užsieniečiams nebetaikant judėjimo laisvės ribojimų, ypatingai suintensyvėjo antrinė migracija – trečiųjų šalių piliečiai, pasinaudodami suteikta teise laisvai judėti Lietuvos Respublikoje, savarankiškai arba naudodamiesi gabentojų paslaugomis masiškai vyko iš Lietuvos link tikslo valstybių. Neteisėto migrantų antplūdžio sąlygoti iššūkiai, susiję su užsieniečių priėmimo ir apgyvendinimo sąlygų užtikrinimu, **paskatino peržiūrėti ir parengti naujos migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemos modulį, kuris leistų operatyviai reaguoti į besikeičiančius migrantų srautus**.

Užtikrinant veiksmingą užsieniečių grąžinimą į kilmės valstybes ir neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių readmisijos politikos įgyvendinimą, buvo skatinamas užsieniečių, kurie iki 2021 m. gruodžio 1 d. neteisėtai kirto Lietuvos Respublikos valstybės sieną, savanoriškas grįžimas į kilmės šalis. Pakeitus vidaus reikalų ministro įsakymu tvirtinamą Sprendimą dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją

priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašą, iki 2022 m. rugsėjo 22 d. iš Lietuvos Respublikos savanoriškai išvykusiems užsieniečiams mokėta didesnė vienkartinė piniginė parama (1000 Eur suaugusiems, vaikams iki 14 m. amžiaus – 500 Eur). Gavus finansavimą iš Europos Komisijos, dalis savanoriškų grįžimų / grąžinimų išlaidų finansuota iš tiesioginio EMAS projekto (*Urgent response to disproportionate influx of third-country nationals to Lithuania from Belarus*) lėšų. **2022 m. pasinaudoję parama savanoriškai grįžo į kilmės valstybę iš viso 679 asmenys.** TMO Vilniaus biuras taip pat tęsė iš PMIF lėšų vykdomo projekto „Savanoriško grįžimo pagalba ir reintegracija kilmės šalyje“ įgyvendinimą.

PMIF įgyvendinimo laikotarpio metu buvo **suremontuotas URC sulaikytų asmenų bendrabutis, sutvarkyta aplinka.** Projektų įgyvendinimo metu grąžinamiems asmenims teikiamos teisinės konsultacijos, vertimo paslaugos, pagalba drabužiais, maitinimas arba dalinami daviniai, organizuojamas užimtumas. Taip pat VSAT įgyvendinamu PMIF projektu siekta užtikrinti saugią priverstinai grąžinamų trečiųjų šalių piliečių kelionę į jų kilmės valstybę, aprūpinant išsiunčiamus asmenis grįžimo dokumentais, kelionės bilietais, prireikus – būtiniausiais reikmenimis, maitinimu, nakvyne bei atitinkama palyda. 2022 m. **priverstinai buvo išsiųsta 11 asmenų, atlikta 10 palydų.**

Sprendžiant užsieniečių grąžinimo klausimą Vyriausybės atstovai aktyviai ieškojo galimybių užmegzti ryšius su migrantų kilmės valstybių vyriausybėmis, atsakingomis institucijomis bei diplomatinėmis įstaigomis. Vadovaujantis pasirašytais VSAT ir *Frontex* trumpalaikių identifikavimo misijų įgyvendinimo planais, **buvo organizuoti susitikimai su Irako, Kongo, Kamerūno ir Togo diplomatinėmis atstovybomis darbuotojais.** Identifikacinių misijų metu užsieniečiams buvo išduoti grįžimo pažymėjimai. Bendradarbiaujant su Nigerijos ambasada Lietuvoje, buvo nustatoma asmens tapatybė ir gauti grįžimo dokumentai Nigerijos piliečiams.

2022 m. buvo tęsiami parengiamieji darbai dėl **atvykimo ir išvykimo sistemos (AIS) ir Europos kelionių informacijos ir leidimų sistemos (ETIAS) įdiegimo** Lietuvoje: sukurtas ROBARS (Robotizuota identifikacijos ir registracijos sistema) internetinis puslapis, VSAT sudaryta AIS darbo grupė vykdė sistemų atitikties techninei specifikacijai testavimus. Parengtu Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektu VSAT pareigūnams suteikta teisė priimti sprendimus dėl kelionės leidimų išdavimo ir panaikinimo, vadovaujantis ETIAS reglamento nuostatomis. Taip pat buvo vykdomi **Nacionalinės antrosios kartos Šengeno informacinės sistemos** atnaujinimo ir plėtros darbai.

Siekiant užtikrinti užsieniečių buvimo ir gyvenimo Lietuvos Respublikoje kontrolę, vidaus reikalų ministro įsakymu **sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė**, kuri padeda Migracijos departamentui nustatyti, ar nėra aplinkybių, dėl kurių gali būti atsisakoma išduoti leidimą gyventi ar vizą, vertina, ar įmonių sąsajos su užsienio kapitalu nekelia grėsmės nacionaliniam saugumui, ir sprendžia kitus klausimus dėl užsieniečių kontrolės. Darbo grupės personalinę sudėtį tvirtina Migracijos departamento direktorius.

6. Tarptautinio bendradarbiavimo sritis

2022 m. tarptautinio bendradarbiavimo srityje reikšmingiausios buvo šios vykdytos priemonės:

- ✓ pagrindiniai tarptautinio bendradarbiavimo veiksmai buvo nukreipti į **pagalbą Rusijos užpultai Ukrainai**, agresorės Rusijos pasmerkimą ir izoliavimą tarptautinėje arenoje;
- ✓ situacija dėl **Baltarusijos hibridinės atakos** ir sukeltos neteisėtos migracijos krizės buvo išlaikoma padidinto dėmesio centre;
- ✓ VRM iniciatyva Vilniuje organizuota pirmoji **Sienų valdymo konferencija**;
- ✓ dalyvauta Jungtinių Tautų būstinėje Niujorke (JAV) vykusiame Tarptautiniame migracijos priežiūros forume;
- ✓ dalyvauta **Prahos proceso 4-ojoje ministrų konferencijoje**, kurioje priimta Bendroji deklaracija ir patvirtintas Prahos proceso Veiksmų planas 2023–2027 m.;
- ✓ pasirašyta bendra Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Ukrainos vidaus reikalų ministrų deklaracija **dėl kovos su žmonių gabenimu per valstybių sieną**;

- ✓ pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Moldovos Respublikos Vyriausybės **susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu** (įsipareigojimai kovoti su neteisėtu žmonių gabenimu per valstybių sienas);
- ✓ pasirašyti **susitarimai** arba parengti ir suderinti dokumentų projektai neteisėtai gyvenančių asmenų **readmisijos**, atstovavimo išduodant vizas, švietimo, mokslo ir kvalifikacijų pripažinimo, vaikų apsaugos ir kt. klausimais.

2022 m. sausio 21 d. Vilniuje įvyko VRM kartu su Lenkijos, Austrijos ir Graikijos atsakingomis ministerijomis organizuota **pirmoji tarptautinė Sienų valdymo konferencija** (dalyvavo 28 šalių delegacijos, Europos Komisijos ir ES Tarybos generalinio sekretoriato atstovai, taip pat ES agentūrų (Europolo, „Frontex“, Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros) atstovai), kurioje **aptarta ES sienų apsaugos ir migracijos politika ir ieškota būdų, kaip tobulinti ES atsaką į potencialias hibridines atakas ir kitus kylančius iššūkius**.

Nors Baltarusijos režimo organizuota hibridinė ataka ir jos sąlygotas neteisėtos migracijos srautas 2022 m. atslūgo, tačiau **instrumentalizuota migracija išliko padidinto dėmesio centre**: toliau buvo nuosekliai atliekamas darbas, siekiant ne tik išlaikyti problemą tarptautiniu politiniu lygiu, bet ir užtikrinti tarptautinę paramą ir supratimą nacionalinio ir europinio teisinio ir fizinio atsparumo galimiems panašaus pobūdžio iššūkiams ar atakoms.

Parengtas su bendramintėmis ES valstybėmis narėmis ir 2022 m. lapkričio mėn. išplatintas **viešas laiškas tarptautinėms humanitarinėms organizacijoms** su prašymu atkreipti dėmesį į dramatišką neteisėtų migrantų padėtį Baltarusijos teritorijoje ir atvejus, kai jie padedant Baltarusijos režimo pareigūnams ar jėga įstumiami į ES pasienio ruožą. Šis laiškas tapo dar vienu priminiu tarptautinėms humanitarinėms organizacijoms, kad **tik Baltarusijos režimas yra atsakingas už neteisėtos migracijos situaciją** ir jos keliamą humanitarinį spaudimą prie ES sienos Rytų flango.

Parengtas ir 2022 m. birželio mėn. pasirašytas VRM, SADM ir **Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros veiklos planas 2022–2023 metams**, kuriame apibrėžiama agentūros parama ir veiksmai suvaldant Baltarusijos režimo hibridinės atakos pasekmes Lietuvoje. Šis planas **užtikrina tolesnę ES prieglobsčio agentūros paramą ir jos teikimo koordinavimą** Lietuvoje tvarkantis su 2021 m. Baltarusijos režimo sukeltomis neteisėtos migracijos srauto pasekmėmis.

Nuo 2022 m. sausio 26 d. Lietuvoje buvo vykdoma „Frontex“ **koordinuojama bendra operacija „Terra 2022“**.

Rusijai pradėjus karą prieš Ukrainą ir dėl jo prasidėjus beprecedentei priverstinės migracijos bangai, pagrindiniai tarptautinio **bendradarbiavimo tikslai buvo nukreipti į pagalbos užpultai Ukrainai ir jos žmonėms konsolidavimą bei agresorės Rusijos pasmerkimą bei izoliavimą tarptautinėje arenoje**. 2022 m. gegužės 19–20 d. Jungtinių Tautų būstinėje Niujorke (JAV) vykusiam **Tarptautiniame migracijos peržiūros forume Lietuvos delegacija pasmerkė Rusijos karinę agresiją prieš Ukrainą, ragino Rusiją ir Baltarusiją gerbti tarptautinę teisę ir kvestionavo agresorių galimybę toliau dalyvauti pasauliniuose humanitariniuose forumuose**.

Pažymėtinas operatyvus 2022 m. rugsėjo 19 d. **Baltijos šalių ir Lenkijos regioninis sprendimas** – apribotas Rusijos piliečių vykimas per ES išorės sieną, kartu numatant, kad VSAT užtikrina, kad per ES išorės sieną į Lietuvos Respublikos teritoriją būtų įleidžiami tik Vyriausybės nustatytus kriterijus atitinkantys Rusijos piliečiai.

Nepaisant visų iššūkių 2022 m., toliau buvo atliekamas nuoseklus bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis darbas siekiant **sudaryti naujas ar atnaujinti galiojančias tarptautines sutartis ir susitarimus** (susijusius su neteisėtai gyvenančių asmenų **readmisija**, kova su neteisėtu žmonių gabenimu per valstybių sieną, vaikų apsauga, atstovavimu išduodant vizas, švietimo, mokslo bei kvalifikacijų pripažinimu ir kt.) (žr. 1 priedą). Vykdytas aktyvus bendradarbiavimas su Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuru, Tarptautine migracijos organizacija ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis.

Rekomendacijos dėl tolesnių veiksmų įgyvendinant migracijos politiką

- Išlaikyti prioritetinį dėmesį priemonėms, prisidedančioms prie emigracijos mažinimo ir grįžusiųjų Lietuvos piliečių reintegracijos palengvinimo – pagalbos susirandant darbą, integruojantis į darbo rinką, keliant / keičiant kvalifikaciją, pagalbos grįžusiems vaikams integruojantis darželiuose, mokyklose, kokybiškų sveikatos priežiūros paslaugų užtikrinimo.
- Tobulinti užsienyje gyvenančių ir grįžtančių lietuvių informavimo ir konsultavimo aktualiais gyvenimo Lietuvoje klausimais mechanizmą, taikant vieno langelio principą.
- Skleisti informaciją užsienyje gyvenantiems lietuviams apie Lietuvos darbo rinkos poreikius ir ekonominės bei socialinės situacijos pokyčius.
- Diegti bei tobulinti lituanistinio švietimo programas, jų funkcionalumus ir užtikrinti kuo platesnę prieigą.
- Užtikrinti efektyvų pasirengimą 2024 m. referendumui dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo, į parengiamąją veiklą įtraukiant ir Lietuvos diasporą, organizuoti plačias diskusijas dėl referendumo svarbos Lietuvoje ir užsienyje.
- Stiprinti užsieniečių teisėto buvimo ir darbo Lietuvos Respublikoje kontrolę, stebėti teisinio reglamentavimo pokyčių poveikį ir prireikus pašalinti galimybes piktnaudžiauti imigracijos procedūromis.
- Užtikrinti sklandų leidimų laikinai gyventi išdavimo procesą, sudarant galimybes užsieniečiams leidimus laikinai gyventi gauti dar būnant užsienyje per išorės paslaugų teikėją.
- Įvertinti poreikį plėsti / mažinti išorės paslaugų teikėjų tinklą, siekiant užtikrinti administracinių paslaugų prieinamumą į Lietuvą ketinantiems atvykti užsieniečiams.
- Užtikrinti sklandų nacionalinių vizų išdavimo procesą po 2023 m. liepos 1 d., kai už nacionalinių vizų išdavimą atsakingas taps Migracijos departamentas.
- Tobulinti informacines sistemas ir užtikrinti jų tarpusavio sąveikumą, automatizuoti kontrolės funkcijas, kai tai įmanoma.
- Įdiegti lanksčią ir efektyvią prieglobsčio prašytojų ir neteisėtai esančių migrantų priėmimo ir apgyvendinimo sistemą.
- Gerinti materialines priėmimo sąlygas prieglobsčio ir laikinosios apsaugos prašytojams bei grąžinamiems asmenims.
- Sureguliuoti teisinį pagrindą solidarumo, vykdant perkėlimus, tęstinumui įgyvendinti.
- Siekti užtikrinti efektyvias kovos su migrantų instrumentalizavimu priemones ES mastu.
- Tobulinti teisinį reglamentavimą, siekiant palengvinti šeimos narių susijungimą su prieglobstį gavusiais asmenimis, bei tobulinant prieglobsčio sistemą, diegiant efektyvius, žmogaus teisių užtikrinimo principais grįstus sprendimus.

- Plėtoti užsieniečių integracijos sistemą, didinti savivaldybių ir bendruomenių įsitraukimą į užsieniečių integracinės atskirties mažinimą.
- Aiškiai nustatyti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų atsakomybes ir funkcijas užsieniečių integracijos srityje.
- Plėtoti turimas ir diegti trūkstamas integracijos priemonės, ypatingą dėmesį skiriant įvairioms užsieniečių tikslinėms grupėms pritaikytų lietuvių kalbos mokymų metodikų kūrimui.
- Mažinti užsieniečių moterų, jaunimo atskirtį, skatinti jų užimtumą.
- Skatinti darbdavių ir darbo kolektyvų aktyvesnį įsitraukimą padedant integruoti užsieniečius, imtis priemonių siekiant užkirsti kelią užsieniečių išnaudojimui darbe.
- Skatinti vieno langelio principu teikiamas įvairių sričių specialistų konsultacijas ir paslaugas didžiuosiuose Lietuvos miestuose, užtikrinti informacijos migrantams suprantama kalba prieinamumą.
- Siekiant mažinti neteisėtos migracijos keliamas grėsmes valstybės saugumui ir viešajai tvarkai toliau stiprinti sienos apsaugą: likusiame ruože baigti sienos stebėjimo sistemų įrengimo darbus, įrengti pasienio patrulio taką, imtis kitų veiksmų, kuriais gerinamas patruliuojančių padalinių gebėjimas reaguoti.
- Aktyviau naudotis Europos migracijos ryšių palaikymo pareigūnų (EMLO) ir Europos grąžinimo ryšių palaikymo pareigūnų (EURLO) tinklais, veikiančiais trečiosiose valstybėse.
- Stiprinti užsieniečių konsultavimą grąžinimo ir reintegracijos klausimais, pradėti naudoti Reintegracijos pagalbos priemonę (RIAT) bei visapusiškai išnaudoti *Frontex* teikiamą pagalbą.
- Tęsti naujausios ES informacinių sistemų architektūros diegimo darbus, kurie sudarys sąlygas Lietuvos Respublikos institucijoms, atsakingoms už visuomenės saugumą, sienų apsaugą ir migracijos valdymą, vizų išdavimą ir prieglobstį, turėti prieigą prie ES informacinių sistemų ir gauti visą jų funkcijoms vykdyti reikalingą informaciją, tobulinti statistinių duomenų rinkimą.
- Būtina ir toliau tarptautinės bendruomenės politinėje darbotvarkėje užtikrinti Rusijos karo Ukrainoje elementą, siekti visiško Rusijos izoliavimo tarptautinėje arenoje, tiekti visokeriopą pagalbą su Rusijos karine agresija kovojančiai Ukrainai.
- Atsižvelgiant į vis dar vykdomą Baltarusijos hibridinę ataką, būtina toliau siekti ES išorės sienų saugumo ir gynybos bei Europos ir nacionalinės teisės atsparumo galimiems panašaus pobūdžio hibridiniams išpuoliams ateityje.
- Siekti, kad naująją realybę atliepiantys ES teisės aktai numatytų priemones ES valstybėms narėms veiksmingai reaguoti į trečiųjų šalių vykdomą migracijos instrumentalizavimą politiniais tikslais ir gintis nuo hibridinių atakų ir būtų orientuoti į piktnaudžiavimams atsparesnę prieglobsčio sistemą, stipresnę sienų apsaugą, bendrus išorės sienų stebėjimo standartus ir neteisėto atvykimo prevenciją.

- Plėtoti dvišales ir daugiašales tarptautines sutartis neteisėtai esančių asmenų readmisijos, vizų ir kitose su užsieniečių atvykimu ir buvimu susijusiose srityse.
 - Plėtoti bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, aktualiomis įgyvendinant grąžinimus ir kitas Lietuvos migracijos politikos kryptis.
-